

Jerzy Skowronek

"Materiały do dziejów Polskiej Misji Katolickiej we Francji. Z. 4, Księża polscy w duszpasterstwie północnej Francji 1922-1929. Z. 5, Księża polscy w duszpasterstwie Okręgu Paryskiego 1929-1933", Bronisław Panek, Paris 1994-1995 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 2/2, 217-218

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Bronisław Panek, *Materiały do dziejów Polskiej Misji Katolickiej we Francji*. Zeszyt IV: Księży polscy w duszpasterstwie północnej Francji 1922-1929. Paris 1994, cz. I-II, ss. 150; Zeszyt V: Księży polscy w duszpasterstwie Okręgu Paryskiego 1929-1933. Paris 1995, ss. 130.

Zeszyt IV tej wartościowej serii dokumentacyjno-analitycznej obejmujący księży polskich w duszpasterstwie polskim północnej Francji w latach 1922-1929 zamyka pierwszą część wielkiej pracy ks. prof. dra hab. Bronisława Panka nad dziejami Polskiej Misji Katolickiej we Francji.

Dobrze opracowany komputerowy program i rzetelnie przygotowana baza danych pozwoliła na uzyskanie wielowątkowego, rzeczywiście wszechstronnego obrazu tej kilkudziesięcio-osobowej grupy mającej tak wielkie znaczenie dla największej polskiej społeczności emigracyjnej w ówczesnej Francji.

Autor zwięźle charakteryzuje kolejno przeobrażenia gospodarczo-demograficzne i rozwój polskiej emigracji zarobkowej w Nord i Pas-de-Calais. Brak pełnych danych nie pozwolił Autorowi na gruntowną analizę tego istotnego wątku tła, ale znalazło się tu kilka ważnych spostrzeżeń (m.in. rola przemieszczania tu górników polskich z Westfalii i zasad organizacyjnych ówczesnej nowej emigracji polskiej). W tym rozbudowanym tle Autor analizuje wyraźną konfrontację dążeń francuskich władz (także kościelnych) do szybkiej asymilacji polskich przybyszów z pragnieniami Polaków do zachowania swej językowo-kulturalnej odrębności (co stawało się nieraz źródłem pogłębiania indyferentyzmu religijnego emigrantów), oraz wzajemne stosunki między Kościołem i służbą dyplomatyczną Rzeczypospolitej. Autor przedstawia bardzo gruntowną analizę sytuacji prawno-materiałnej ówczesnej emigracji polskiej w północnej Francji i organizowanie na tym terenie polskiego duszpasterstwa.

Drugim bardzo istotnym składnikiem pracy ks. prof. B. Panka są tabele statystyczne obrazujące przemiany ilościowe polskiej emigracji i główne jej kolonie w północnej Francji (łącznie z bardzo interesującą konfrontacją różnic między źródłami francuskimi i polskimi w tej dziedzinie). W poszczególnych tabelach poddano analizie problemy oświatowe, religijne, metrykalne i zawodowe (źródła utrzymania) tej ludności.

Najwięcej miejsca zajęły – zgodnie z tematem – biograficzne charakterystyki polskich księży pracujących w północnym dekanacie. Obok wszelkich skrupulatnie zebranych danych biograficznych Autor włączył tu b. obszerne informacje o ich konkretnej działalności i środowisku, w którym pracowali, o wizytacjach, polskich koloniach tworzących daną parafię (lub jej część). Znajdujemy tu ponadto kapitalny materiał do nie zawsze przyjaznych stosunków między wiernymi i duchownymi obydwu narodowości (w czym nie małą rolę grały niestety także sprawy materialne).

W bogatej pracy być może nie w pełni wykorzystano źródła i opracowania drukowane, natomiast na wielką skalę uwzględniono szczegółowe kwerendy w archiwach archidiecezjalnych w Gnieźnie i Poznaniu, a zwłaszcza nie penetrowane nigdy przez historyków akta Polskiej Misji Katolickiej we Francji i w kilkudziesięciu periodycznych wydawnictwach kościelnych.

Swą nową pracą ks. prof. B. Panek, autor kilkudziesięciu publikacji, najzupełniej potwierdził, że jest najlepszym znawcą problematyki polskiego duszpasterstwa i życia religijnego we Francji.

Na podstawie opublikowanego przez niego zeszytu IV „*Materiałów do dziejów PMK we Francji*”, można wnosić, że opracowana przez niego baza danych odznacza się wielkim bogactwem i wszechstronnością informacji – niezbędnych nie tylko przy badaniu środowiska duszpasterstwa polskiego we Francji, ale niemal w równym, stopniu dla historyków studiujących dzieje polskiej emigracji we Francji w okresie

międzywojennym. (Mam nadzieję, że zastosowany program pozwala bez trudu wyszukać te różnorodne nietypowe informacje).

Opublikowany ostatnio, obszerniejszy od poprzednich zeszyt V poświęcony jest opracowaniu szczegółowych informacji o księżach polskich w okręgu paryskim w latach 1929-1933, a więc w okresie dynamicznego rozwoju i rosnących zadań społecznych polskiego duszpasterstwa we Francji.

Autor dokonał bardzo skrupulatnego i rzetelnego zgrupowania, uporządkowania i zanalizowania podstawowych dla dziejów duszpasterstwa problemów: a) zakres terytorialny Dekanatu Paryskiego (polskiego duszpasterstwa), obejmujący siedem biskupstw; b) kształtowanie i zmiany polskich władz kościelnych w Paryżu; c) ówczesne dyskusje w ramach rozwoju i przygotowania kadr duszpasterstwa, znacznego rozszerzenia jego zadań i zmian w strukturach organizacyjnych.

Istotnymi walorami zeszytu V są mapy i wykresy statystyczne, stanowiące klarowne podsumowanie analiz rozmieszczenia polskich parafii i duchownych w Dekanacie Paryskim, rozmieszczenie polskich emigrantów (w poszczególnych departamentach) – pod względem ich liczebności, struktury wewnętrznej według płci, wieku i zawodu, związku z przemysłem i rolnictwem, struktury majątkowej ludności polskiej żyjącej we wsiach, statystyki wiernych poszczególnych parafii, szkolnictwa, duszpasterstwa objazdowego.

Ostatnia, obszerna część tego zeszytu – to naprawdę imponujące swą szczegółowością biogramy wszystkich polskich duchownych katolickich tego dekanatu. Autor włączył tu całe bogactwo zebranych informacji, zwłaszcza dotyczących działalności na niwie duszpasterstwa (łącznie z analizą poszczególnych dokumentów, korespondencji etc. – dla odtworzenia konkretnych faktów lub ich gruntowniejszych ocen).

Opracowanie niniejsze jest efektem imponujących kwerend w pięciu archiwach kościelnych (w tym – pionierskie kwerendy w Archiwum Polskiej Misji Katolickiej we Francji). Warto przypomnieć, że zostało ono przygotowane w dwu formach opiniowanej tu publikacji i komputerowej bazy danych, pozwalającej na wszechstronne analizy.

Nowe opracowanie w istotny sposób wzbogaca słabo rozwijające się badania nad dziejami Polonii francuskiej w XX w. Naprawdę warto udzielić poparcia (również w sferze finansowej) kontynuacji tym żmudnym, przynoszącym naprawdę bardzo dobre rezultaty, badaniom prowadzonym przez ks. prof. B. Panka.

JERZY SKOWRONEK

Nicola Cusano, *La Dotta Ignoranza* – traduzione, introduzione, note e indici a cura di Graziela Federici V e s c o v i n i, Città Nuova Editrice [1991], ss. 229.

Docta ignorantia, tzn. uczona niewiedza, to termin zaczerpnięty z dorobku myślowego św. Augustyna i św. Bonawentury. Stał się on tytułem wielkiego dzieła wybitnego syna trewirskiej diecezji kard. Mikołaja z Kuzy (1401-1464), matematyka, filozofa i teologa, będącego wielką sumą poznania Boga, świata i człowieka, w którym ten wybitny myśliciel przekazał swe doświadczenie w kwestii mądrości. Dzieło to powstało przed ponad 550 laty, a dokładniej 12 lutego 1440 roku i było dedykowane jego przyjacielowi kard. Giuliano Cezariniemu (1338-1444). Kuzańczyk poznał go w okresie studiów w Padwie, a następnie w roku 1432, w trakcie uczestniczenia w Soborze Bazylejskim, którego jednym z przewodniczących był kard. Cezarini (problematykę relacji Kuzańczyka z Cezariniem przybliżył Raymond Klibaldi w załączniku do III księgi editio minor *Docta ignorantia* – Zur Geschichte der Uebelieferung der *Docta ignorantia* des Nikolaus von Kues, Meiner, Hamburg 1977, s. 207 nn.)